

Білоусов В. М., старший викладач
Козацька Ю. О., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

НЕМАТЕРІАЛЬНІ БЛАГА ТА ОСОБИСТІ НЕМАЙНОВІ ПРАВА: ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ

В радянський період розвитку України пріоритетними були саме державні інтереси, а не інтереси кожної людини окремо, тому правова регламентація нематеріальних благ і особистих немайнових прав відходила на другий план. Однак демократизація суспільного ладу України на початку 90-х років минулого століття значно змістила напрямок розвитку сучасного законодавства саме в бік людини, її прав і свобод, які на конституційному рівні були проголошені найвищою соціальною цінністю, що передбачається статтею 3 Конституції України.

Відображаючи дану тенденцію, в цивілістичній літературі справедливо відзначається, що зміна пріоритетів в системі правових і соціальних цінностей, потреба гармонізації національних правових систем з орієнтацією на загальноєвропейські стандарти, посилення гуманістичної складової в правовому регулюванні обумовлюють зростання значення особистих немайнових прав в законодавстві всіх колишніх радянських республік [3, с. 25]. Аналізуючи сказане, можна дійти до висновку, що відбувається актуалізація теоретичних досліджень, які присвячені цивільно-правовому регулюванню нематеріальних благ та особистих немайнових прав.

Згідно з главою 15 Цивільного кодексу України нематеріальні блага виступають самостійним інститутом прав людини. Їх розгорнутий, але не повний перелік вказаний в пункті 1 статті 201 Цивільного кодексу, ними є: здоров'я, життя; честь, гідність і ділова репутація; ім'я (найменування); авторство; свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, а також інші блага, які охороняються цивільним законодавством. Виходячи з буквального тлумачення вказаної статті, можна дійти до висновку, що під нематеріальними благами розуміються не тільки особисті нематеріальні блага як такі (здоров'я, життя, честь і гідність та ін.), але і особисті немайнові права (право на ім'я, право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості та ін.) [2]. Інакше кажучи, Цивільний кодекс України ототожнює дані категорії.

Дана позиція законодавця була сприйнята в науковій літературі неоднозначно. Значна частина цивілістів розглядає поняття нематеріальних

благ та особистих немайнових прав у вигляді тотожних. Деякі науковці, спільно розглядаючи нематеріальні блага та права на них, виділяють одночасно блага, які спрямовані на фізичне благополуччя, права на формування особи, права, що забезпечують автономію волі суб'єкта, права, що спрямовані на охорону інтелектуальної чи іншої діяльності. Інші науковці серед прав, що належать особі на немайнові блага називають в якості останніх право на ім'я, право на товарний знак, право на честь та гідність, право на особистий винахід. Також деякі цивілісти прямо вказують на пряму тотожність нематеріальних благ та особистих немайнових прав, зокрема вони визначають особисті немайнові права в якості різновиду нематеріальних благ. Вони відносять визнання нематеріальних благ і віднесення до них прав на вказані блага до специфіки правового регулювання нематеріальних благ як особливої галузі відносин, які регулюються цивільним правом. Також розглядають категорію «нематеріальне благо» в якості збиральної, внаслідок чого воно відноситься й до самого «блага» та до особистих немайнових прав. Вони вважають, що законодавець відособлює так би мовити два рівня благ. Перший рівень – це блага, які нерозривно зв'язані з існуванням особи та об'єктивно існуючі незалежно від їх правової регламентації (життя, здоров'я, честь, гідність та ін.). А другий рівень – блага, які з'являються як суб'єктивні права людини тільки в результаті правового регулювання – право на ім'я, право авторства та ін. особисті немайнові права [4, с. 379-380]. Деякі ж науковці відмежовують особисті немайнові права від нематеріальних благ, не відокремлюючи їх. Критерієм розмежування є основа набуття, тобто, нематеріальні блага відносять до об'єктів, що належать їх власникам з моменту народження або створення наділеного цими благами суб'єкта, а виникнення особистих немайнових прав пов'язують із законом, що не відображає відмінностей між ними.

Однак, не дивлячись на це, більшість дослідників не допускають можливість ототожнення даних понять і вважають, що нематеріальні блага є об'єктами особистих немайнових прав. Так, М. Н. Малєїна прямо зазначає, що об'єднання в одному терміні прав та благ юридично не коректно. Саме особисте немайнове право і є його об'єкт, вони тісно взаємопов'язані, але не тотожні [5, с. 11]. На неприпустимість змішування об'єктів прав (нематеріальних благ) і зміст правовідношення (особистих немайнових прав) також вказують й інші науковці.

Судження про самостійний характер нематеріальних благ та особистих немайнових прав є більш обґрунтованим та дозволяє провести чітке розмежування між власне нематеріальним благом як об'єктом цивільних

прав та суб'єктивним особистим немайновим правом саме як елементом юридичного змісту цивільно-правових відносин.

Аналізуючи все вищесказане, можна зробити висновок, що ототожнення понять нематеріальних благ та особистих немайнових прав є неприпустимим. Права на нематеріальні блага, які належать громадянину, опосередковують відносини, що виникають відносно кожного із них, забезпечують їх визнання, дотримання та захист з боку держави.

Література

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 12 березн. 2013 р.: (Офіц. текст). – К.: Паливода А.В., 2013. – 64 с.
2. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 27 серпня 2012 р.: (Офіц. текст). – К.: Паливода А. В., 2012. – 380 с.
3. Волочагин В. Ю. Личное изображение и право на его неприкосновенность / В. Ю. Волочагин // Цивилист. – 2007. – № 3. – С. 25.
4. Гражданское право: Учебник: В 3 т. Т. 1. 6-е изд., перераб. и доп. / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. М.: ТК «Велби»; Проспект, 2003. – С. 379-380.
5. Малеина М. Н. Защита личных неимущественных прав советских граждан / М. Н. Малеина. – М., 1991. – С. 11.

УДК 366.54(043.2)

Білоусов В. М., старший викладач,
Мороховець Н. О., студентка,
Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В УКРАЇНІ

Побудова демократичної держави з перспективою у майбутньому сьогодні неможлива без свідомого громадянства та реалізації прав людини як споживача, створення та проведення відповідної споживчої політики. Проблема захисту прав споживачів – це комплексна, багатоаспектна проблема, яка безпосередньо пов'язана зі зміцненням національної безпеки держави та захистом її громадян. Захист прав споживачів є актуальним у контексті економічної безпеки, під якою розуміють такий стан розвитку національної економіки, який дозволяє зберігати стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз і здатний задовольнити матеріальні потреби особи, суспільства, держави.

Проблеми розвитку консюмерного права та особливості розвитку економіко-правової бази захисту прав споживачів в Україні досліджено в наукових працях українських та іноземних вчених. Значний внесок у